

an expression of the right normative generalizations that provide a new system quality is a measure of the intellectual, «constructive» content. However, if you try to distribute custom rules for specific legal institution, it would entail not a simple movement regulations, and in most cases eliminate them as much as possible, and in accordance with general impoverishment of content rights, his loss of qualities that are inherent in a developed legal system.

Based on the foregoing may conclude that the custom of the law, keeping all the features of legal provisions covering specifying features that make it possible to distinguish them from the main types of law. Thus, atypical rule of law – is required, formally defined, coherent, logically complete rules of elevated levels of generality that meet recognized in society as freedom, equality and justice, established or authorized and guaranteed by the state or other authorized entity for the purpose of law-making subsidiary regulation of public relations and providing Unity and uniformity of the mechanism of regulation.

Key words: norm of law, atypical norm of law, regulation mechanism, specific signs norms, cooperation typical and atypical norm of the law.

УДК 340.1

А. П. ГОНЧАРУК,
аспірант

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ

Держава і суспільство є фундаментальними категоріями в людському бутті. Вони виступають об'єктивним втіленням соціальних гарантій, стабільності способу життя, необхідних для людини знань. Соціальна система як динамічний та самодостатній механізм забезпечення необхідних індивідуальних умов для життя функціонує відповідно до єдиних стійких зв'язків між особою та оточуючим її середовищем. Саме суб'єкт, тобто людина, є активним, дієвим елементом цієї системи, що приводить її до руху, стимулює її за допомогою універсального набору символів та знаків, що складають алгоритм взаємодії людини та суспільства. Іншими словами, особа, суспільство та держава мають розмовляти однією мовою і такою мовою є право.

Сучасна наука, у тому числі й юриспруденція, піднесла феномен особистості на рівень найвищої цінності суспільства. У межах психологічних, правових і соціальних наук здійснюються різнопланові дослідження людини в контексті її місця в суспільстві, людини як індивіда та людини як суб'єкта права. І очевидно, що серед різноманіття форм взаємодії особи та держави найбільший науковий інтерес викликає правова поведінка. Адже якщо розглядати право як мову, то поведінка – це процес спілкування. І для досягнення найвищих результатів такий процес має відповідати встановленим стандартам, бути сприйнятливим для його сторін та відповідно до встановлених норм.

Соціальне призначення правової поведінки та її функції як напрями впливу на суспільні відносини оформились у самостійний напрям теоретико-правового пізнання на стику 70–80-х років ХХ ст. Розпочавшись із працями видатних правників В. Кудрявцева «Правова поведінка: норма і патологія» [1, с. 45] та В. Оксамитного «Правомірна поведінка особи» [2, с. 7], наукове осмислення феномену правової поведінки залишається пріоритетним напрямом дослід-

ження і донині. Наразі актуальними є питання філософського аспекту правової поведінки, на чому акцентує увагу О. Омельчук [3, с. 282], її ціннісних аспектів, які стали об'єктом дослідження Ю. Козенко [4, с. 8] та пізнання соціальних, психологічних та правових факторів становлення правової поведінки.

На нашу думку, вектор сучасного пізнання досліджуваної категорії обмежується усталеним сприйняттям правової поведінки як поєднання правового, психологічного та соціального аспектів. Жодним чином не заперечуючи істинності такого розуміння, вважаємо, що докорінне осмислення правової поведінки має враховувати й її характер комунікативного феномену, який забезпечує зв'язок між особою та суспільним середовищем. Визначене зумовлює метою цієї статті характеристику комунікативного аспекту правової поведінки з позицій антрополого-комунікативного методу та семіотики права.

Антрополого-комунікативний підхід полягає у взаємозв'язку індивіда та соціуму. Він заснований на синтезі індивідуального та соціального аспектів права. Індивідуальне пізнається за допомогою антропологічного аспекту, що розкриває внутрішню сторону правової комунікації шляхом відображення орієнтаційної та духовної складової суб'єктів, а соціальне – комунікативного аспекту, що дає усвідомлення про зовнішні взаємовідносини суб'єктів, тобто відображає зовнішню сторону правової комунікації [5, с. 29–34].

Пізнання змістовності правової поведінки, на нашу думку, потребує її аналізу як системи символів і знаків, як форми правової комунікації, що є предметом пізнання семіотики права. Семіотика права визначається як філософсько-правова парадигма, що є поєднанням філософських, загальнотеоретичних і метатеоретичних основ вивчення права як системи знаків і знакових утворень соціальної дійсності із залученням для цього наявних знань із мовознавства, логіки, психології, соціології та інших наук з метою пояснення механізмів їх виникнення та функціонування у суспільстві [6, с. 9].

Людина завжди прагне до задоволення бажаних потреб та інтересів, що викликає надзвичайне різноманіття способів реалізації поведінки у формі вчинків і дій. Саме зв'язок поведінки та досягнення поставленої мети покладається в основу визначення моделі поведінки індивіда. Як стверджує Т. Гарасимів, джерело поведінки людини – потреби. Неодмінними детермінантами її є мотиви та цілі, що зумовлюються соціально історичною практикою. Попри порівнянню тривалість, певну послідовність і сталість учинків, їх узгодженість між собою засвідчує лінію поведінки особи. У цьому, як правило, виявляються мотиви, що ними керується людина, маючи певні цілі у своїй діяльності [7, с. 146].

Поведінка людини є сукупністю окремих дій (чи бездіяльності), яка характеризується вольовим аспектом, є системною і зумовлена певною потребою чи метою. Водночас вона є вищим рівнем взаємодії цілісного організму з довкіллям, вона здійснюється як єдність психічних – спонукальних, регулювальних та відображуючих чинників, що наближають або віддаляють організм від певних об'єктів, а також перетворюють їх [8, с. 52]. За класичною теорією соціальної дії М. Вебера, дії кожної окремої людини спрямовані на задоволення своїх потреб та інтересів і перебувають у взаємодії і взаємозалежності від дій і вчинків інших членів суспільства.

У різноманітті людських потреб та інтересів головними та життєво важливими є ті, що підпадають під сферу правового забезпечення. Основним результатом правового впливу на суспільні й особисті відносини, вважає В. Кудрявцев, «має бути досягнення відповідності між фактичною поведінкою сторін і тими правами і обов'язками, які закріплені за ними за допомогою правових норм. Забезпечуючи таку відповідність, право сприяє повсюдному поширенню належної поведінки, що відповідає його нормативним вимогам. Встановлені й підтримані за допомогою спеціальних юридичних засобів певного типу поведінки людей, організованого і спрямованого до суспільно значущих цілей, одне з найважливіших призначень права в суспільстві» [9, с. 22–42].

На нашу думку, в загальному розумінні правова поведінка є однією з форм поведінки людини і визначається як логічно упорядкована сукупність соціально значущих, нормативно врегульованих дій суб'єктів права, що зумовлені психологічними, правовими та соціальними факторами і зумовлюють юридичні наслідки. У запропонованому визначенні нас передусім цікавлять ознаки нормативної урегульованості та наявності юридичних наслідків, які найповніше відображають правовий елемент поведінки. Правове закріплення стандартів поведінки є, окрім іншого, зв'язком між дією особи та юридичним механізмом, що закладений у правову норму та активується за відповідних дій суб'єкта. А юридичним наслідком найчастіше виступає той результат, який особа бажає, або свідомо допускає його появу. Враховуючи постулати теорії соціальної дії, цілком обгрунтованим буде висновок, що юридичні наслідки для особи кореспондують відповідним інтересам інших осіб чи всього суспільства. Здійснюючи юридично значущу дію, особа повідомляє усіх зацікавлених осіб про зміст своєї поведінки та можливі її наслідки.

Отже, ми можемо стверджувати про характер правової поведінки як комунікативного інструменту, що забезпечує досягнення поставленої цілі за допомогою нормативно закріпленого юридичного механізму, який запускається в результаті юридично значущих дій суб'єкта і встановлює зв'язок між суб'єктом та іншими зацікавленими сторонами.

Сутність права свідчить про його покликання на врегулювання дій осіб як членів соціуму, стосовно інших, тобто воно встановлює правила взаємного зв'язку між суб'єктами, робить їх дії зрозумілими один для одного. Кожний правовий факт, юридично значуща дія нерозривно пов'язані з певним інформаційним наповненням, смислом, що асоціюється з певним образом. Зв'язок між образом та смислом є характерним для символу, який у загальному розумінні визначається як «знак, що передає абстрактні поняття у конкретній формі» [10, с. 544]. У поведінці відбувається трансформація стимулів у внутрішні концепти, а останні – у знаки і символи; але при цьому досвід тільки тоді переходить у сферу загальної культури, коли він осмислений, означений, представлений і нормований у семіотичному полі [11, с. 12, 16].

П. Шалагінов відзначав правовий символ як створений або санкціонований державою умовний знак, ціннісне утворення, що виражає певний юридично значущий зміст, та охоронюваний державою [12, с. 18]. А О. Балинська пропо-

нує близьку за змістом категорію правового знаку як емпіричного матеріального носія інформації, який суб'єкти правовідносин сприймають на чуттєвому рівні у процесі правової комунікації як відтворення, уособлення якогось об'єкта (предмета, дії, події, явища та ін.) і його правових ознак і властивостей, що проявляються у взаємодії та співвідношенні з іншими такими ж об'єктами [6, с. 10].

У сприйнятті правових символів недоречно обмежуватись формальним образом правового об'єкта, як, наприклад, норма права. Вважаємо, що правова поведінка як сукупність правових діянь також є одним з видів правових символів. Будь-яка правова дія має щонайменше два аспекти – матеріальний, тобто власні дії людини, та змістовний, що полягає у відповідності дій правовому припису. Тобто, виконуючи певні фізичні дії, індивід відповідно до встановленої процедури заявляє усім зацікавленим особам про застосування певної норми права. Таким чином, передбаченість дії правом надає їй ознак правового символу, а, відповідно, правова поведінка як узгоджена система дій є сукупністю символів.

Комунікативність права зумовлюється необхідністю збалансування перехрещення та конфлікту інтересів, що потребує вирішення шляхом правового посередництва. Адже розвиток будь-якого сучасного суспільства неможливий без розгалуженої системи комунікації. Саме через цю систему передається інформація від комунікатора до аудиторії й навпаки, за допомогою різноманітних форм і засобів повідомляється про події, факти, зміни в житті тощо [10, с. 544]. І, в нашому випадку, правова поведінка виконує роль засобу комунікації: правові дії особи є символами, що виконують комунікативну функцію між особистістю, суспільством та державою як основними суб'єктами в соціальній системі.

Комунікативний зміст правової поведінки полягає в такому. Як стверджує О. Балинська, право є символічним ретранслятором та інформаційною моделлю поведінки людини, знаковим об'єктом, що матеріалізований у текст, який у процесі реалізації замінює об'єкт-оригінал, зберігаючи найважливіші для цього процесу типові ознаки цього оригіналу. Право є також однією з комунікативних моделей правової дійсності, в якій описано впорядкований тип відносин соціальних суб'єктів у межах єдиного інформаційного простору [6, с. 191–204]. Право є знаковою комунікативною моделлю; у ньому змодельовано основні зразки правової поведінки соціального суб'єкта, варіанти між-суб'єктних та суб'єкт-об'єктних соціальних (зокрема правових) відносин, а також спроектовано саму правову дійсність у межах певного заданого нормативно-регулятивного поля [6, с. 365].

Водночас право є основою поведінки, адже шляхом правової активності людини відбувається інтерпретація правових положень, реалізація на практиці закріплених у законі схем. Правові символи як елементи правової поведінки формують у суспільстві загальноприйнятні знакові образи людини, її потреб та намірів, надають учасникам правовідносин інформацію про варіанти бажаної, дозволеної та забороненої поведінки. На нашу думку, ефективне застосування правової символіки сприяє підвищенню рівня розвитку право-

відносин, адже суб'єкти сприймають правовий зміст не лише за допомогою органів чуття, однак і інтуїтивно, через набуті знання та досвід. Зокрема, для інших суб'єктів закладені в правову поведінку символи можуть нести інформацію про подальші дії особи, мати превентивний зміст, спонукати до кореспондуючих дій тощо. При цьому сам правовий символ залишається абстрактною концепцією, що передає модель бажаного, дозволеного і забороненого через визначення чітких стандартів і критеріїв поведінки.

Дослідження комунікативного аспекту є необхідним елементом цілісної доктринальної концепції правової поведінки і окреслює нові перспективи наукового пізнання. Адже діяльність людини в суспільстві не може розглядатись відособлено від інших суб'єктів, що підтверджується наявністю соціальних зв'язків і діалектичної взаємної зумовленості всіх соціальних явищ та процесів.

Науковий аналіз комунікативного аспекту правової поведінки зумовлює такі висновки.

Одним із соціально важливих аспектів правової поведінки є її символічний характер, що полягає у застосуванні визнаних суспільством і державою правових символів, що утворюють інформаційний та структурно-організаційний зв'язок між особистістю, суспільством та державою як основними суб'єктами в соціальній системі. Зв'язок між суб'єктом та суспільством через правові символи визначається правовою комунікацією.

Правова поведінка виконує роль комунікативного інструменту між індивідом і суспільством, що забезпечує досягнення поставленої цілі за допомогою нормативно закріпленого юридичного механізму, який запускається в результаті юридично значущих дій суб'єкта і встановлює зв'язок між суб'єктом та іншими зацікавленими сторонами.

Список використаних джерел

1. *Кудрявцев В. Н.* Правовое поведение: норма и патология / Владимир Николаевич Кудрявцев. – М. : Наука, 1982.
2. *Оксамытний В. В.* Правомерное поведение личности / Виталий Васильевич Оксамытний. – К. : Наукова думка, 1985.
3. *Омельчук О. М.* Поведінка людини: філософсько-правовий вимір : [монографія] / Олег Миколайович Омельчук. – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2012.
4. *Козенко Ю. О.* Правова поведінка особи: аксіологічно-нормативна детермінація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 «Філософія права» / Юлія Олегівна Козенко. – Львів, 2012.
5. *Бобровник С. В.* Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : [монографія] / Світлана Василівна Бобровник. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2011.
6. *Балинська О. М.* Семіотика права як філософсько-правова парадигма : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.12 / Балинська Ольга Михайлівна. – Львів, 2013. – 320 с.
7. *Гарасимів Т. З.* Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір : [монографія] / Тарас Зеновійович Гарасимів. – Львів : Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2012.

consequences, that represent the legal element of behavior. Legal consolidation of standards of behavior is a way of communication between actions of entities and legal action mechanism, that is incorporated in the law and is activated by the response on it. A legal consequences of acts most often the result that the person wants or knowingly allows his appearance. Through legally significant effect, the person shall notify all interested parties of the content of their behavior and its possible consequences.

Legal behavior is a communicative tool that achieves the goal using fixed normative legal mechanism that is triggered as a result of legal activity subject and establishes a relationship between the subject and other stakeholders.

The essence of the law indicates its vocation to regulate the actions of individuals as members of society, that is it sets the rules of mutual connection between subjects, making their actions understandable for each other. Each legal fact inextricably associated with a specific content, meaning, associated with a particular image. In behavior occurs the transformation of incentives in the internal concepts and then – in signs and symbols.

Legal behavior as a set of legal acts is also a type of legal characters. Doing some physical action individual according to established procedures declares all stakeholders on the application of a rule of law.

Legal behavior serves as a means of communication: legal actions are symbols that perform communicative function between the individual, society and the state as the main actors in the social system.

Law is significant communicative model; it models the main examples of social behavior, including legal relations and legal reality within the framework of normative and regulatory sphere.

Legal characters as elements of the legal behavior generally accepted as iconic images of people, their needs and purposes, give participants information about legal options of desired, permitted and prohibited behavior.

For other legal entities, that are incorporated in the behavior of the characters, it can carry information about the future actions, can obtain preventive character, induce corresponding actions and more.

It is proved that the perception of the legal character contributes to the quality of legal cooperation in society. Determined the role of the communicative aspect in the general concept of legal behavior.

Research communicative aspect is essential in coherent doctrinal concept of legal behavior and outlines new prospects of scientific knowledge

Key words: legal behavior, social communication, character, semiotics of law.

УДК 342.9

К. Ф. БІЛЬКО,
аспірантка

ФОРМИ І МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ

Однією із складових механізму адміністративно-правового регулювання нотаріату є форми та методи, які застосовуються для забезпечення його організації та діяльності. На думку С. Алексєєва, спеціально-юридичний аспект механізму правового регулювання охоплює весь комплекс засобів, весь юри-

8. Спивак В. А. Организационное поведение и управление персоналом / Спивак В. А. – СПб., 2000.
9. Кудрявцев В. Н. Закон, поступок, ответственность / Кудрявцев В. Н. – М. : Наука, 1986.
10. Денисюк С. Г. Символ як форма політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Держава і право : Юридичні і політичні науки : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – Вип. 55.
11. Минюшев Ф. И. Социальная антропология : [учеб. пособие] / Минюшев Ф. И. – М. : Академический проект; Мир, 2004.
12. Шалагинов П. Д. Функции правовых символов : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / П. Д. Шалагинов. – Нижний Новгород, 2007.

Гончарук А. П. Комунікативний аспект правової поведінки

У статті розглядається феномен правової поведінки індивіда як засіб комунікації між особою та соціальним середовищем. Звертається увага на проблему узгодженості інтересів суб'єктів та права як засобу їх збалансування. Запропоновано підхід до аналізу правової поведінки як системи правових символів та знаків. Сформульовано визначення правової поведінки як комунікативного інструменту, що встановлює зв'язок між суб'єктом та іншими зацікавленими сторонами. Доведено, що сприйняття правових символів сприяє якості правової взаємодії в суспільстві. Визначено роль комунікативного аспекту в загальній концепції правової поведінки.

Ключові слова: правова поведінка, комунікативність, символ, семіотика права.

Гончарук А. П. Коммуникативный аспект правового поведения

В статье рассматривается феномен правового поведения индивида как средства коммуникации между индивидом и социальной средой. Акцентируется внимание на проблеме согласованности интересов субъектов и права как средства их сбалансирования. Предложен подход к анализу правового поведения как системы правовых символов знаков. Сформулировано определение правового поведения как коммуникативного инструмента, устанавливающего связь между субъектом и другими заинтересованными сторонами. Доказано, что восприятие правовых символов способствует качеству правового взаимодействия в обществе. Определена роль коммуникативного аспекта в общей концепции правового поведения.

Ключевые слова: правовое поведение, коммуникабельность, символ, семиотика права.

Goncharuk A. Communicative aspect of legal behavior

The article deals with the phenomenon of legal behavior of the individual as a means of communication between the individual and the social environment.

Established that in modern knowledge of legal behavior must consider its communicative nature, which is to provide a connection between the individuals and the social environment.

Research methodology of communicative aspect of behavior involves anthropological-communicative approach and the foundations of semiotics of law. Anthropological-communicative approach is the relationship of the individual and society. It is based on the synthesis of individual and social aspects of the law. Semiotics of law provides analysis of legal conduct as a system of symbols and signs, as a form of legal communication.

The definition of legal behavior as logically ordered set of socially relevant actions of entities, which are caused by psychological, legal and social factors and entail legal consequences. In this definition we primarily interested in regulatory signs and the presence of legal